

จดหมายข่าว (E-Newsletter):

The Agricultural Economics Society of Thailand

Under Royal Patronage (AEST)

สมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน มีนาคม – เมษายน 2563

แนวคิดนวัตกรรม

Smart Para Rubber Industries

โดย รศ.ดร.ปิติ กันตังกุล¹

ที่มา: www.innnews.co.th/economy

เกริ่นนำ

ในช่วงต้นทศวรรษ 2550 ผลผลิตยางพาราไทยเพิ่มขึ้นโดยตลอดอันเป็นผลจากการเพิ่มสูงขึ้นของระดับราคาและนโยบายการเพิ่มพื้นที่ปลูก ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลในปริมาณผลผลิต ความต้องการใช้ และสต็อก มีอุปทานมากกว่าอุปสงค์ในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา นอกจากนี้ โครงสร้างส่งออกสินค้ายางมีลักษณะเป็นสินค้าแปรรูปเบื้องต้น ราคาสินค้ายางพาราจึงถูกกำหนดมาจากตลาดผู้ซื้อในต่างประเทศสู่ตลาดภายในประเทศเป็นสำคัญ ราคาที่ลดต่ำลงนี้ด้านหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลจากการขยายตัวของอุปทานผลผลิตยางพาราโลกที่มีเพิ่มขึ้น

อันเนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูกของประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในอีกด้านหนึ่งเป็นผลจากเศรษฐกิจโลกฟื้นตัวช้า มีความต้องการลดลงจากประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่อย่างเช่นประเทศจีน และรวมถึงระดับราคาน้ำมันที่ลดลงส่งผลให้ยางสังเคราะห์ที่เป็นวัสดุทดแทนยางพารามีระดับราคาถูกลงกว่าราคายางพารา

¹ อาจารย์ชำนาญ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรรมการดำเนินงานสมาคมเศรษฐศาสตร์เกษตรแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และขอขอบคุณ รศ.สมพร อิศวิลานนท์ นักวิชาการอาวุโส และคุณคุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี สถาบันคลังสมองของชาติ ที่ได้จัดเตรียมขึ้นเป็นจดหมายข่าว (e-newsletter)

ระดับราคายางพาราส่งออกที่ตกต่ำลงได้ส่งผลเป็นลูกโซ่ไปยังราคาที่เกษตรกรได้รับในทิศทางเดียวกัน ซึ่งได้ลดลงมากกว่า 2 ใน 3 ส่วนของราคายางพาราที่เกษตรกรเคยได้รับมาก่อนหน้านั้น ทำให้ระดับรายได้ที่เกษตรกรเคยได้รับหดตัวลงและส่งผลกระทบต่อความยากลำบากในการดำรงชีพของเกษตรกรตามมา ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐบาลได้ใช้ความพยายามในการแก้ปัญหาราคายางพาราตกต่ำด้วยมาตรการต่างๆ แต่ระดับราคายางพาราก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำและยังไม่เห็นแนวโน้มที่จะปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนวคิดที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยเน้นไปที่เรื่องของการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรชาวสวนยางมากกว่าการเน้นไปที่การแก้ปัญหาราคายางพาราที่ตกต่ำ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจโลกที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของประเทศไทย แนวคิดที่นำเสนอต่อไปนี้ ขอเรียกว่า “นวัตกรรม Smart Para Rubber Industries” โดยได้ใช้ฐานข้อความรู้ทั้งจากด้านเศรษฐศาสตร์เกษตร ด้านธุรกิจการเกษตร ด้านนิเวศการเกษตร และด้านปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบแนวคิด

แนวคิดนวัตกรรม Smart Para Rubber Industries

“นวัตกรรม Smart Para Rubber Industries” ในที่นี้ไม่ได้เน้นไปที่มาตรการที่จะทำให้เกษตรกรชาวสวนได้รับราคาที่สูงขึ้น แต่ได้เน้นไปที่การทำให้เกษตรกรชาวสวนขนาดเล็กได้ผลประโยชน์สูงขึ้นจากการประกอบอาชีพสวนยางพารา ยกเว้นมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น โดยใช้หลักการแบ่งปันกำไร (Profit Sharing) จากการเป็นหุ้นส่วนในองค์กรทางธุรกิจการเกษตรที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งแตกต่างจากระบบแบ่งปันผลประโยชน์ในอุตสาหกรรมน้ำตาล

แนวทางการดำเนินการตามนวัตกรรมนี้ต้องใช้การพัฒนาที่เรียกว่า Area Base Development เป็นโครงการที่ใช้มาตรการเกษตรแปลงใหญ่ จัดตั้งเป็นบริษัทประชารัฐ หรือองค์กรทางธุรกิจการเกษตรที่เหมาะสม มีเกษตรกรชาวสวนและภาคธุรกิจเอกชนเข้ามีส่วนร่วมเป็นพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Partnerships) เกิดสิ่งที่เรียกว่า Economy of Scope มีการนำ IT มาใช้ในการสื่อสาร การบริหารจัดการภายในองค์กร และใช้การทำธุรกิจแบบ Online เกษตรกรชาวสวนก็จะได้รับการยกระดับขึ้นมาเป็น Smart Farmer และบางส่วนเป็นเกษตรกร CEO มีภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านวิชาการ ข้อมูลและความรู้ด้านต่างๆ รวมถึงเรื่องการเงินในระยะเริ่มแรก (อาจให้กู้แบบปลอดดอกเบี้ย หรือดอกเบี้ยต่ำ) กำหนดพื้นที่ที่มีการทำสวนยางพาราเป็นหลัก อยู่ในขอบเขตพื้นที่ใกล้เคียงกันและมีขนาดพื้นที่ของโครงการที่มีขนาดพอเหมาะไม่เล็กหรือใหญ่เกินไปเพื่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า Economy of Scale ยกตัวอย่างให้มีพื้นที่ขององค์กร (บริษัทประชารัฐ) 1 แสนไร่ มีเกษตรกรชาวสวนยางประมาณ 5,000 คน มีผลผลิตยางพาราประมาณ 2.5 – 3.0 พันตัน/ปี (แต่ละแห่งไม่จำเป็นต้องมีขนาดพื้นที่เท่ากัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของภูมิเวศและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆที่ไม่ขอกล่าวถึงในที่นี้)

การบริหารจัดการต้องดำเนินธุรกิจในลักษณะของการบูรณาการตามโซ่อุปทาน (Integrated Supply Chain) ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ อย่างครบวงจร มีการบริหารจัดการเชิงระบบ ทั้งนี้ ธุรกิจขององค์กรในระดับต้นน้ำจะเกี่ยวข้องกับเกษตรกรชาวสวนยางในฐานะผู้ผลิตวัตถุดิบได้แก่ยางแผ่นดิบ น้ำยางสด และยางก้นถ้วย ที่จะป้อนไปสู่ธุรกิจกลางน้ำ ผ่านฝ่ายรวบรวม (อาจมีสหกรณ์การเกษตรและพ่อค้าระดับท้องถิ่นในพื้นที่เข้ามาเป็นพันธมิตรทางธุรกิจด้วย) มีฝ่ายวิชาการในการเข้าไปช่วยเกษตรกรชาวสวนในการจัดการสวนให้ถูกหลักและได้รับรองการจัดการสวน ซึ่งปัจจุบันเริ่มมีการให้ความสำคัญกับการจัดการสวนที่ดีเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตาม “มาตรฐานการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืน” ที่ในอนาคตอาจมีการหยิบยกเรื่องนี้ในการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีด้วย ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรชาวสวนที่เป็นหุ้นส่วนขององค์กรมีผลผลิตที่สูงขึ้น ต้นทุนต่อหน่วยต่ำลง

ที่มา: www.dynamiccio.com, <http://www.eculture.rbru.ac.th/>

ธุรกิจขององค์กรในระดับกลางน้ำได้แก่การแปรรูปยางชั้นกลาง เช่น ยางแผ่นรมควัน ยางแท่ง และน้ำยางข้น (องค์กรแต่ละแห่งอาจเลือกแปรรูปอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ตามความเหมาะสมของวัตถุดิบ และความต้องการที่สอดคล้องกับการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สุดท้ายขององค์กร)

ธุรกิจปลายน้ำ นำวัตถุดิบแปรรูปชั้นกลางมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายตามความเหมาะสม เช่น ยางล้อรถยนต์ และจักรยานยนต์ ถุงมือยาง รองเท้ายาง เครื่องมือและเครื่องใช้ต่างๆ หรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ที่นอนและหมอนยางพารา โดยดำเนินการเองภายในองค์กร หรือดำเนินการในลักษณะเป็นพันธมิตรทางธุรกิจกับบริษัทขนาดใหญ่ที่ทำธุรกิจผลิตผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย

องค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ในธุรกิจปลายน้ำ ก็คือ โรงไฟฟ้าชีวมวลชุมชนขององค์กรนั้นๆ ที่เป็นนโยบายของกระทรวงพลังงานอยู่แล้ว (เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์คาร์บอน และพลังงาน) โดยใช้เศษวัสดุไม้ยางพารา เศษยาง และยางตกเกรด มาเป็นเชื้อเพลิง และอาจจำเป็นต้องนำยางพารามาใช้เป็นเชื้อเพลิง ในกรณีที่อยู่ตามผลผลิตยางมีมากกว่าอุปสงค์ เพื่อรักษาสมดุลย์ของอุปสงค์และอุปทาน ทั้งนี้อาจนำผลปาล์มสดทั้งหลายมาเป็นเชื้อเพลิงด้วยก็ได้ เมื่ออุปทานปาล์มน้ำมันมีมากกว่าอุปสงค์ เพื่อรักษาสมดุลของอุปสงค์และอุปทานปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้ ไฟฟ้าเป็นสินค้าที่มีความต้องการสูง ขายได้ราคาแน่นอน เกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นหุ้นส่วน อาจซื้อไฟฟ้าในราคาที่มีส่วนลดเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก

นอกจากนี้ยังต้องมีองค์ประกอบที่มีการทำธุรกิจแปรรูปไม้ยางพารา องค์กรบางแห่งอาจทำธุรกิจผลิตเฟอร์นิเจอร์ถ้ามีแรงงานมีฝีมือ ทั้งนี้ไม้ตกเกรดและเศษไม้ยางพาราสามารถนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าได้

ผลกำไรที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จะต้องจัดการผ่านระบบ Profit Sharing ที่มีการจัดสรรผลประโยชน์ย้อนกลับมาจากปลายน้ำไปให้เกษตรกรสมาชิกที่ทำธุรกิจต้นน้ำด้วย (ดังภาพที่ 1) หัวใจสำคัญที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ก็คือ การดำเนินธุรกิจตาม Smart Industry

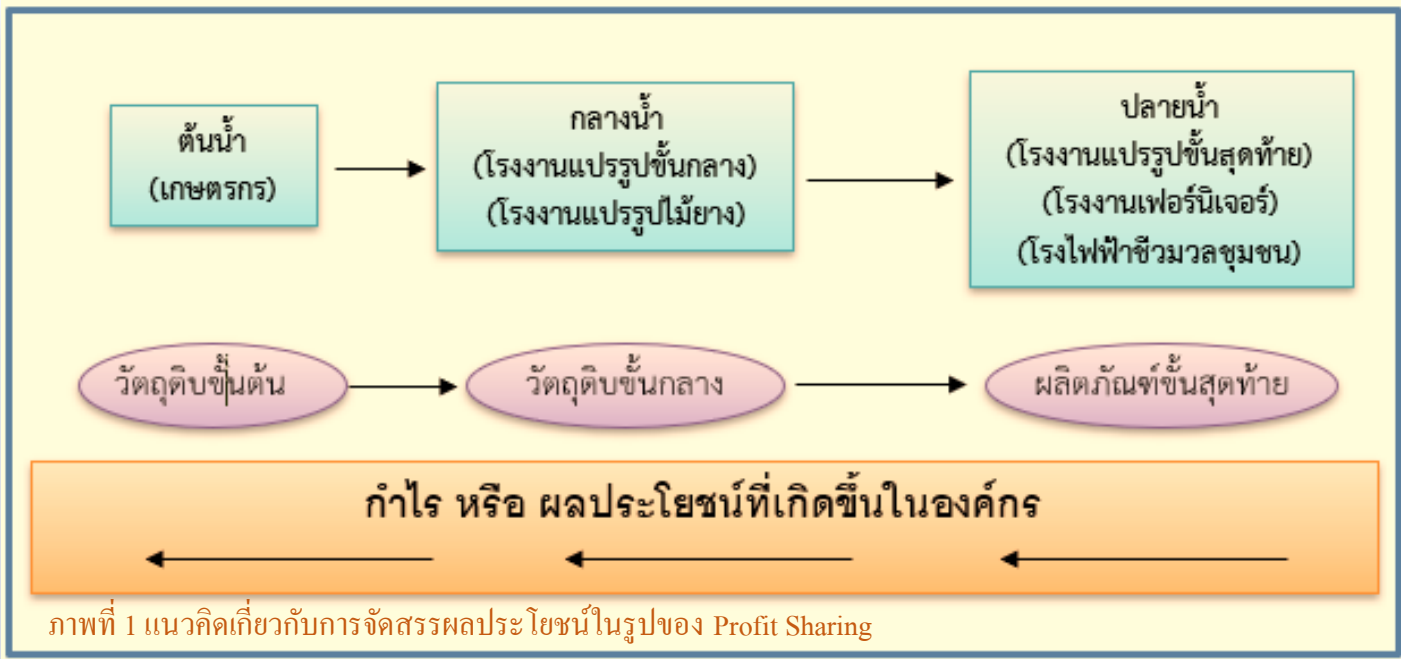
นี้ ต้องมีภูมิคุ้มกัน ยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง เป็นระบบธุรกิจการเกษตรกึ่งปิด (Semi-closed System) ดำเนินการร่วมกันเป็นพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Partnerships) โดยออกแบบให้ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น สภาพตลาดโลก น้อยที่สุด หรือไม่ได้รับผลกระทบเลย

นวัตกรรมนี้ถ้าสามารถดำเนินการได้สำเร็จ เจ้าหน้าที่การยางแห่งประเทศไทย (กยท.) ในพื้นที่ของโครงการคงต้องเปลี่ยนสถานะไปเป็นพนักงานของบริษัทประชารัฐ หรือองค์กรดังกล่าวนี้ เพราะเมื่อดำเนินการได้สำเร็จ การปลูกยางทดแทนก็สามารถดำเนินการได้ภายใต้องค์กรนี้โดยอิสระ มีระบบการจัดเก็บเงินไว้เป็นกองทุนเพื่อส่งเสริมการปลูกทดแทนเป็นของตนเอง และจะเกิดเลื้อยตัวที่ 6, 7, 8, 9, ... ไปเรื่อยๆ ในวงการธุรกิจยางพารา ลดการผูกขาด เพิ่มอำนาจการต่อรองให้เกษตรกรชาวสวนยางพารา

ที่มา: www.thansettakij.com

ที่มา: www.businesstoday.co

ภาพที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ในรูปแบบของ Profit Sharing

นวัตกรรม Smart Industries นี้ สามารถนำไปดัดแปลงใช้ได้กับพืชอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น ปาล์ม น้ำมัน และพืชทางการเกษตรอื่นๆ เกือบทุกชนิด สามารถพัฒนาเป็นองค์กรทางธุรกิจการเกษตรลูกผสม (Hybrid) โดยบูรณาการธุรกิจปาล์ม น้ำมัน เข้ามาร่วมกับธุรกิจยางพารา ทั้งนี้ เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งองค์กรในลักษณะนี้ได้สำเร็จในหลายๆ พื้นที่แล้ว องค์กรแต่ละแห่งจะต้องมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายอุตสาหกรรมยางพาราต่อไป

บทส่งท้าย

“นวัตกรรม Smart Para Rubber Industries” ที่นำเสนอนี้เป็นความท้าทายในการแก้ไขปัญหาความตกต่ำของรายได้เกษตรกรชาวสวนยาง การแก้ปัญหาความเสื่อมถอยของธุรกิจยางพาราในประเทศไทย ด้วยการบูรณาการนโยบายและมาตรการต่างๆ ของภาครัฐด้านการเกษตร เช่น “เกษตรแปลงใหญ่” “บริษัทประชารัฐ” “หุ้นส่วนทางธุรกิจ” “สมาร์ทฟาร์มเมอร์” และ “โรงไฟฟ้าชุมชนเพื่อเศรษฐกิจฐานราก” โดยใช้แนวคิดและความรู้ทางวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เกษตร ด้านธุรกิจการเกษตร ด้านนิเวศการเกษตร และด้านปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะนำมาซึ่งการจัดตั้งองค์กรทางธุรกิจยางพาราแบบบูรณาการที่เน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบองค์รวม และการแบ่งปันผลประโยชน์ย้อนกลับจากปลายน้ำ กลางน้ำ มาถึงต้นน้ำ

แน่นอนว่าการนำนวัตกรรมนี้มาใช้ ย่อมจะมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย จึงต้องมีการศึกษาในรายละเอียดต่อไป เราต้องคิดว่า “ปัญหามีไว้ให้แก้ไข อุปสรรคมีไว้ให้ต่อสู้และฝ่าฟัน”

การนำนวัตกรรมนี้ไปลงมือปฏิบัติ ควรเริ่มต้นโดยคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเป็นไปได้ มีความพร้อม โดยจัดทำเป็น Pilot Project 1-2 แห่ง และที่สำคัญต้องมีการทำวิจัยในลักษณะที่เรียกว่า “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ” (Action Research) ไปพร้อมๆ กันด้วย

